

## ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЯК СИСТЕМНИЙ ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

© 2017 СТОРОЖЧУК В. М.

УДК 339.9.01:005

### Сторожчук В. М. Лібералізація митно-тарифного регулювання як системний об'єкт дослідження

Метою статті є визначення сутності та особливостей лібералізації митно-тарифного регулювання як системного об'єкта дослідження. Визначено ключові поняття предметної галузі: лібералізація, економічна лібералізація, зовнішньоекономічна лібералізація, зовнішньоторговельна лібералізація, лібералізація митно-тарифного регулювання. Обґрунтовано доцільність розгляду управління лібералізацією як системи, що має чітко окреслені елементи: суб'єкт, об'єкт, предмет та інструмент управління, мету та результати функціонування. Розглянуто: сутність лібералізації в економіці; зовнішньоекономічну лібералізацію як актуальну тенденцію зовнішньоекономічної політики та підкреслено суперечливість наслідків її впливу на добробут та економічне зростання країни; сутність лібералізації митно-тарифного регулювання та констатовано невизначеність її ефектів як на національному, так й на міжнародному рівнях. Визначено елементи системи управління лібералізацією митно-тарифного регулювання, що створює теоретичне підґрунтя для розробки системної моделі цього процесу, в якій складові системи та її оточення (чинники впливу, ресурси, процеси, суб'єкти взаємодії та ін.) можуть бути задані з необхідним ступенем деталізації.

**Ключові слова:** лібералізація, система управління, обмеження, митно-тарифне регулювання.

**Рис.:** 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 21.

**Сторожчук Володимир Миколайович** – аспірант кафедри міжнародних економічних відносин, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

**E-mail:** svnjazz1977@gmail.com

УДК 339.9.01:005

### Сторожчук В. Н. Либерализация таможенно-тарифного регулирования как системный объект исследования

Целью статьи является определение сущности и особенностей либерализации таможенно-тарифного регулирования как системного объекта исследования. Ключевыми понятиями предметной области определены: либерализация, экономическая либерализация, внешнеэкономическая либерализация, внешнеторговая либерализация, либерализация таможенно-тарифного регулирования. Обоснована целесообразность рассмотрения управления либерализацией как системы, имеющей четко очерченные элементы: субъект, объект, предмет и инструмент управления, цели и результаты функционирования. Рассмотрены: сущность либерализации в экономике; внешнеэкономическая либерализация как актуальная тенденция внешнеэкономической политики; внешнеторговая либерализация и подчеркнута противоречивость последствий её влияния на благосостояние и экономический рост страны; сущность либерализации таможенно-тарифного регулирования и констатирована неопределённость её эффектов как на национальном, так и на международном уровнях. Определены элементы системы управления либерализацией таможенно-тарифного регулирования, что создает теоретические предпосылки для разработки системной модели этого процесса, в которой составляющие системы и её окружения (факторы влияния, ресурсы, процессы, субъекты взаимодействия и др.) могут быть заданы с необходимой степенью детализации.

**Ключевые слова:** либерализация, система управления, ограничения, таможенно-тарифное регулирование.

**Рис.:** 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 21.

**Сторожчук Владимир Николаевич** – аспирант кафедры международных экономических отношений, Киевский национальный торговельно-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)

**E-mail:** svnjazz1977@gmail.com

UDC 339.9.01:005

### Storozhchuk V. M. The Liberalization of the Customs-Tariff Regulation as a System Object of Research

The article is aimed at defining the essence and the features of liberalization of the customs-tariff regulation as a system object of research. The key concepts of the domain have been defined as: liberalization, economic liberalization, foreign economic liberalization, foreign trade liberalization, liberalization of the customs-tariff regulation. The article substantiates the expediency of considering the liberalization management as a system with clearly defined elements: subject, object, target and means of management, purposes and results of functioning. Considered: essence of liberalization in the economy; the foreign economic liberalization as a current tendency of the foreign economic policy; foreign trade liberalization together with emphasizing the contradictory nature of effects of its impact on the well-being and the economic growth of country; essence of liberalization of the customs-tariff regulation together with determining the uncertainty of its effects, both at the national and international levels. The article defines elements of the system for management of the liberalization of the customs-tariff regulation, thus a theoretical background for developing a system model of this process is created, wherein components of the system and its environment (factors of influence, resources, processes, actors of interactions, etc.) can be set with the desired degree of detailization.

**Keywords:** liberalization, management system, restrictions, customs-tariff regulation.

**Fig.:** 1. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 21.

**Storozhchuk Volodymyr M.** – Postgraduate Student, Department of International Economic Relations, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

**E-mail:** svnjazz1977@gmail.com

Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності є визначальною складовою державного регулювання економіки. Політика держави щодо встановлення митно-тарифних обмежень впливає на розвиток зовнішньоторговельних відносин між країнами, визначає особливості діяльності національних виробників та ступень захищеності національних ринків від конкуренції з боку імпорту.

Митно-тарифне регулювання чинить суттєвий вплив на динаміку показників експортно-імпортової діяльності та загальних економічних параметрів національних економік. Особливого значення в цьому контексті набуває дослідження питань та проблемних аспектів лібералізації митно-тарифного регулювання. Спрощення та послаблення митно-тарифних обмежень на сучасному етапі розвитку світової економічної сис-

теми розглядається як необхідна передумова інтеграції країни до світового господарства та забезпечення розвитку її зовнішньоторговельної діяльності.

Проблематика реформування та лібералізації митно-тарифного регулювання знайшла відображення у працях таких вітчизняних науковців, як А. А. Мазаракі [8], Т. М. Мельник [9], О. В. Дьяченко, О. В. Зубко [10], К. С. Пугачевська [13] та ін. Незважаючи на велику кількість наукових розробок у предметній галузі дослідження, слід зазначити, що автори переважно залишають поза увагою питання чіткого тлумачення як загальної семантичної сутності поняття «лібералізація», так і особливостей змістового наповнення поняття «лібералізація митно-тарифного регулювання». Зрештою нехтування апаратом термінологічного аналізу призводить до невизначеності причинно-наслідкових зв'язків у перебігу лібералізаційних процесів та неможливості чітко окреслити їх очікувані результати та потенційні наслідки.

Підвищенню обґрунтованості дослідження лібералізаційних процесів в економіці сприятиме, зокрема, визначення сутності та особливостей лібералізації митно-тарифного регулювання як системного об'єкта дослідження, що є метою даної статті.

**У**становлення чіткого змістового наповнення поняття «лібералізація митно-тарифного регулювання» потребує визначення ключових понять предметної галузі дослідження та установалення їх змістової ієрархії. Первинним в ієрархії понять предметної галузі дослідження є, вочевидь, поняття лібералізації.

У загальному випадку поняття «лібералізація» (англ. *liberalisation*, фр. *libéralisation*, лат. *liberalis* – вільний, *libera-lis* – такий, що стосується свободи) трактується як: надання більших свобод у всіх сферах суспільного життя [9]; зняття та послаблення обмежень, надання свободи дій [11]; надання більшої свободи, вивільнення [10]; зняття обмежень, надання свободи [2]; процес розширення певних прав і свобод й усунення відповідних обмежень [3]; пом'якшення державного або державно-бюрократичного тиску (контролю) на різні сфери суспільного життя – політику, економіку, право тощо [18].

Узагальнюючи наведені словникові визначення терміна «лібералізація», можна побачити, що ключовими визначальними категоріями при його трактуванні є надання свободи та зняття (усунення, послаблення) обмежень. На наш погляд, між цими категоріями існує причинно-наслідковий зв'язок, на якому слід наголосити при визначенні сутності процесу лібералізації незалежно від сфери, у якій він відбувається. А саме – оскільки надання свободи власне й реалізується шляхом усунення обмежень, можемо вважати метою лібералізації надання свободи, а засобом досягнення цієї мети – зняття або зменшення відповідних обмежень. Зрозуміло, що незалежно від сфери наявності обмежень правом їх установалення (та, відповідно, усунення) володіють певні суб'єкти управління – інституції, органи управління, посадові особи та ін. Результатом прийняття відповідних рішень щодо лібералізації буде набуття об'єктами управління прав та свобод у певній сфері їх діяльності. Відповідно, під лібералізацією в загально-

му сенсі можемо розуміти процес усунення суб'єктом управління встановлених обмежень з метою надання об'єкту управління свободи у відповідній сфері діяльності. Наявність суб'єкта та об'єкта управління, мети та засобу їх взаємодії створює підґрунтя для розгляду процесу лібералізації з точки зору системного підходу. Суб'єктом управління (керуючим органом), що здійснює управлінський вплив, виступають органи управління та інституції, наділені повноваженнями щодо накладання та усунення обмежень у відповідній сфері. Об'єктом управління (керуваним органом) виступають отримувачі відповідних прав і свобод, сутність та перелік яких конкретизуються залежно від сфери діяльності.

Наступний рівень конкретизації, необхідний для ґрунтовного дослідження лібералізації митно-тарифного регулювання, передбачає встановлення сутності лібералізації як економічного явища.

Лібералізація економіки (економічна лібералізація, лібералізація економічних процесів, лібералізація економічної діяльності та ін.) трактується як:

- ✦ розширення свободи економічних дій господарюючих суб'єктів, зняття [13; 21] або зменшення [13] обмежень на економічну діяльність, розкріпачення підприємництва [13; 21];
- ✦ усунення або послаблення державного контролю над економічною активністю комерційних суб'єктів, галузей та секторів економіки [1];
- ✦ скасування або послаблення державного контролю над економічною діяльністю та економічними параметрами (ціною, заробітною платою, відсотковою ставкою, обмінним курсом) [14];
- ✦ процес розширення волі економічних дій суб'єктів підприємницької діяльності, зняття обмежень на фінансово-економічну діяльність, розкріпачення підприємництва [18];
- ✦ усунення обмежень, скасування або послаблення державного контролю, розширення свободи діяльності для економічних суб'єктів [15];
- ✦ зняття кількісних та якісних обмежень на економічну діяльність [3];
- ✦ процес ослаблення обмежень на здійснення ринкової діяльності та операцій [8];
- ✦ процес звільнення економіки від зайвого управлінського впливу державної влади на ринкові механізми [7].

**Я**к свідчить навіть поверхневий аналіз наведених визначень, у трактуваннях поняття «економічна лібералізація» знову ж таки відсутнім є наголошення на наявності причинно-наслідкового зв'язку між наданням економічної свободи (мета) та зняттям/послабленням обмежень (інструмент, механізм). Змістовий аналіз визначень економічної лібералізації в системних координатах дозволяє визначити основні складові процесу управління економічною лібералізацією з точки зору системного підходу та надати таке її визначення: *економічна лібералізація* (лібералізація економіки) – це процес усунення/послаблення державами та міжнародними інституціями контролю та встановлених обмежень на економічні параметри з метою надання господарюючим суб'єктам свободи економічної діяльності.

Економічна свобода, якої набувають господарюючі суб'єкти в результаті лібералізації економіки, може розглядатися як визначальний принцип функціонування економічної системи ринкового типу. Ключовою ж ідеєю лібералізації як економічного явища є забезпечення саморегуляції ринкового господарського механізму в його основних аспектах – *ціновому* (лібералізація цін), *підприємницькому* (лібералізація підприємницької діяльності) та *зовнішньоекономічному* (лібералізація зовнішньоекономічної діяльності).

У контексті дослідження найбільший інтерес становить зовнішньоекономічна лібералізація, яка є комплексом заходів, спрямованих на сприяння зовнішньоекономічної діяльності, поступове скасування наявних обмежень у зовнішній торгівлі, зниження ставок увізного та вивізного мита, надання тарифних пільг під час здійснення зовнішньоекономічних операцій [9].

Зовнішньоекономічна лібералізація є загальновищезначною сучасною світовою тенденцією зовнішньоекономічної політики, а інструментарій її реалізації свідчить, що основним елементом зовнішньоекономічної політики є політика зовнішньоторговельна. Відповідно, наступним етапом установаження особливостей лібералізації митно-тарифного регулювання як предмета дослідження стає розгляд зовнішньоторговельної лібералізації.

Під лібералізацією зовнішньої торгівлі розуміється розширення свободи економічних дій і зняття обмежень на діяльність у сфері міжнародної торгівлі для національних господарюючих суб'єктів, а також спрощення доступу на внутрішній ринок для зарубіжних суб'єктів [5]. Зовнішньоторговельна лібералізація передбачає полегшення умов зовнішньої торгівлі, що має форму зменшення величини мита, скорочення використання валютних і кількісних обмежень [17]. Критерієм ефективності зовнішньоторговельної лібералізації як сучасної тенденції зовнішньоекономічної політики держави є віднаходження раціонального сполучення елементів протекціонізму та вільної торгівлі (торгового лібералізму), тобто так званого рівня *обґрунтованого протекціонізму*.

Оптимальне співвідношення елементів протекціонізму та вільної торгівлі залежить від багатьох чинників, як-то: фаза економічного циклу (спад або піднесення); стан експортного потенціалу країни (послаблення або зміцнення); конкурентоспроможність національних товаровиробників (низька або висока); етап розвитку національної економічної системи (структурна перебудова або сталий розвиток); структура товарного ринку (монополізований або конкурентний) та ін. Поточний стан та очікувані тенденції зміни перелічених чинників зумовлюють тяжіння рівня обґрунтованого протекціонізму в певній країні до протекціонізму або вільної торгівлі.

У категоріях системного підходу можемо визначити *зовнішньоторговельну лібералізацію* як процес усунення/послаблення державами та міжнародними інституціями контролю та встановлених обмежень у зовнішній торгівлі з метою сприяння економічному розвитку за рахунок надання господарюючим суб'єктам свободи при здійсненні зовнішньоекономічних операцій. Одразу слід зауважити, що поряд із ґрунтовним домінуванням думки

щодо позитивного впливу лібералізації зовнішньої торгівлі на економічне зростання існує точка зору, що вона має суперечливий вплив на економічний розвиток та вибіркові наслідки як для країн різного рівня економічного розвитку, так і для господарюючих суб'єктів різних масштабів діяльності та галузевої приналежності.

Поляризація думок щодо наслідків зовнішньоторговельної лібералізації наочно простежується в працях закордонних дослідників, які докладно проаналізовано в роботі [20]. Діапазон наукових поглядів сягає від визнання позитивного впливу відкритості економіки на економічне зростання як у світовому вимірі, так і певної країни до констатації суперечливих наслідків лібералізації зовнішньої торгівлі. При цьому, цілком ґрунтовно, більшість авторів зауважує на поширення тенденції щодо зміни уявлення про зовнішньоторговельну лібералізацію як необхідне підґрунтя розвитку світової економіки та зазначає суперечливі наслідки її впливу на добробут й економічне зростання країни [12; 19].

У зовнішньоторговельній лібералізації на міжнародному рівні провідною є роль СОТ, відповідно до політики якої єдиним легітимним засобом захисту національних ринків від конкуренції з боку імпорту є митні тарифи. Визнання митного тарифу як основного засобу регулювання сучасної зовнішньої торгівлі та інструменту зовнішньоторговельної лібералізації актуалізує необхідність дослідження теоретичних і практичних аспектів лібералізації митно-тарифного регулювання.

Під митно-тарифним регулюванням розуміють сукупність методів державного регулювання ЗЕД, заснованих на застосуванні митних процедур та правил [13, с. 56]. Метою митно-тарифного регулювання є захист національного ринку, а механізмом реалізації – обкладання митом товарів при їх переміщенні через митний кордон. На національному рівні митно-тарифне регулювання є інструментом зовнішньоторговельної політики держави, на міжнародному – об'єктом регулювання з боку міжнародних інституцій (передусім, СОТ). Діяльність СОТ спрямована на мінімізацію перешкод для розвитку міжнародної торгівлі за рахунок формування загальних норм, принципів та інструментів митно-тарифного регулювання.

Забезпечення на практиці кореляції між усуненням тарифних обмежень, наданням свободи суб'єктам ЗЕД і розвитком зовнішньої торгівлі (як на національному, так й міжнародному рівнях) – окремий напрям наукових дискусій та економічних досліджень сьогодення. Наразі, констатуючи невизначеність ефектів лібералізації митно-тарифного регулювання, зосередимося на визначенні теоретичної сутності досліджуваного поняття та встановленні його місця в системі сполучених понять і категорій. З цієї метою в *табл. 1* систематизовано ключові поняття предметної галузі дослідження. Як видно, в категоріях системного підходу лібералізацію митно-тарифного регулювання може бути визначено як процес усунення/послаблення державою та міжнародними інституціями митно-тарифних обмежень у зовнішній торгівлі з метою її розвитку за рахунок надання господарюючим суб'єктам свободи при здійсненні зовнішньоторговельних операцій.



Систематизація ключових понять предметної галузі дослідження

Поняття	Визначення поняття
Лібералізація	Процес усунення/послаблення суб'єктом управління встановлених обмежень з метою підвищення ефективності системи за рахунок надання об'єкту управління свободи у відповідній сфері діяльності
Економічна лібералізація	Процес усунення/послаблення державами, інтеграційними утвореннями та міжнародними інституціями контролю та встановлених обмежень на економічні параметри з метою підвищення ефективності економічної системи за рахунок надання господарюючим суб'єктам свободи економічної діяльності
Зовнішньо-економічна лібералізація	Процес усунення/послаблення державами, інтеграційними утвореннями та міжнародними інституціями контролю та встановлених обмежень у зовнішньоекономічній діяльності з метою забезпечення економічного зростання за рахунок надання господарюючим суб'єктам свободи при здійсненні зовнішньоекономічних операцій
Зовнішньо-торговельна лібералізація	Процес усунення/послаблення державами, інтеграційними утвореннями та міжнародними інституціями контролю та встановлених обмежень у зовнішній торгівлі з метою сприяння економічному розвитку за рахунок надання господарюючим суб'єктам свободи при здійсненні зовнішньоторговельних операцій
Лібералізація митно-тарифного регулювання	Процес усунення/послаблення державами, інтеграційними утвореннями та міжнародними інституціями митно-тарифних обмежень у зовнішній торгівлі з метою її розвитку за рахунок надання господарюючим суб'єктам свободи при здійсненні зовнішньоторговельних операцій

Отримані результати щодо дослідження сутності лібералізаційних процесів та, зокрема, лібералізації митно-тарифного регулювання з точки зору системного підходу узагальнено на рис. 1. Запропонована схема передбачає розгляд управління лібералізацією як системи, що має чітко окреслені елементи: суб'єкт управління, об'єкт управління, предмет та інструмент управління. Метою функціонування такої системи є надання свободи об'єкту управління при здійсненні певної діяльності, а результатом – підвищення ефективності цієї діяльності внаслідок усунення/послаблення обмежень.

З точки зору системного підходу система управління лібералізацією митно-тарифного регулювання має такі ключові елементи:

- ✦ *суб'єкт управління* – держави, інтеграційні утворення, міжнародні інституції;
- ✦ *об'єкт управління* – господарюючі (комерційні) суб'єкти, галузі та сектори економіки (види економічної діяльності);
- ✦ *предмет управління* – економічні параметри зовнішньоторговельної діяльності;
- ✦ *інструмент управління* – усунення/послаблення кількісних та якісних обмежень на складові митно-тарифного регулювання, а саме: система товарної класифікації тарифу; структура тарифу; методи визначення країни походження товару; види та рівень ставок мита; склад і рівень митних податків;
- ✦ *мета системи управління* – забезпечення свободи господарюючих суб'єктів при здійсненні зовнішньоторговельних операцій;
- ✦ *результат функціонування системи* – підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності господарюючих суб'єктів унаслідок усунення/послаблення обмежень на складові митно-тарифного регулювання.

## ВИСНОВКИ

Визначені елементи дають уявлення про сутність лібералізації митно-тарифного регулювання з точки зору системного підходу, що дозволяє встановити пріоритетні напрями управлінського впливу, виходячи з конкретних обмежень на складові митно-тарифного регулювання. Також створюється можливість для оцінювання впливу наслідків усунення цих обмежень на забезпечення необхідного результату підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності господарюючих суб'єктів.

Установлення сутності управління лібералізацією митно-тарифного регулювання з точки зору системного підходу слід розглядати як підґрунтя для розробки системної моделі цього процесу, в якій внутрішні складові системи та її оточення (чинники впливу, ресурси, процеси, суб'єкти взаємодії та ін.) можуть бути задані з необхідним ступенем деталізації. Вирішення цього завдання потребує дослідження сутності, тенденцій розвитку, інституційних особливостей та механізмів лібералізації митно-тарифного регулювання на сучасному етапі розвитку світогосподарських відносин. ■

## ЛІТЕРАТУРА

1. Экономико-математический словарь. URL: [http://economic\\_mathematics.academic.ru/](http://economic_mathematics.academic.ru/)
2. Економічна свобода і завдання лібералізації. URL: <http://econ-house.ru/ekonomichna-teorija/6/232-ekonomichna-svoboda-i-zavdannya-liberalizaci>
3. Епишкин Н. И. Исторический словарь галлицизмов русского языка. URL: [http://www.ets.ru/pg/r/dict/gall\\_dict.htm](http://www.ets.ru/pg/r/dict/gall_dict.htm)
4. Комлев Н. Г. Словарь иностранных слов. М.: Эксмо-Пресс, 2006. 1308 с.
5. Крысин Л. П. Толковый словарь иноязычных слов. 2-е изд., доп. М.: Рус. яз., 2000. 856 с.
6. Кудирко Л. П. Трансформації підходів до вибору регуляторних моделей зовнішньої торгівлі. Вісник Приазовського

Тип лібералізації	Елементи системи управління лібералізацією відповідної діяльності				Природа обмежень	Мета системи управління	Результат функціонування системи
	Суб'єкт управління	Об'єкт управління	Предмет управління	Інструмент управління			
Лібералізація в загальному сенсі	Залежно від сфери діяльності	Залежно від сфери діяльності			Залежно від сфери діяльності	Свобода діяльності об'єкта управління	Підвищення ефективності діяльності об'єкта управління у відповідній сфері внаслідок усунення/послаблення обмежень
Економічна лібералізація	Держави, інтеграційні утворення, міжнародні інституції	Господарючі (комерційні) суб'єкти, галузі та сектори економіки (види економічної діяльності)	Економічні параметри	Усунення/послаблення обмежень	Кількісні та якісні обмеження на економічні параметри	Свобода економічної діяльності	
Зовнішньоекономічна лібералізація						Ціна	
Зовнішньоторгівельна лібералізація	Держави, інтеграційні утворення, міжнародні інституції	Господарючі (комерційні) суб'єкти, галузі та сектори економіки (види економічної діяльності)	Економічні параметри	Усунення/послаблення обмежень	Кількісні та якісні обмеження в зовнішньоекономічній діяльності	Свобода при здійсненні зовнішньоекономічних операцій	
Лібералізація митно-тарифного регулювання						Митно-тарифні	
	Держави, інтеграційні утворення, міжнародні інституції	Господарючі (комерційні) суб'єкти, галузі та сектори економіки (види економічної діяльності)	Економічні параметри	Усунення/послаблення обмежень	Кількісні та якісні обмеження на складові митно-тарифного регулювання	Свобода при здійсненні зовнішньоторгівельних операцій	
						Система товарної класифікації тарифу	Структура тарифу

Рис. 1. Елементи системи управління лібералізацією митно-тарифного регулювання

державного технічного університету: зб. наукових праць. 2015. Вип. 29. С. 295–303.

7. **Кураков Л. П., Кураков В. Л., Кураков А. Л.** Экономика и право: словарь-справочник. М.: Вуз и школа, 2004. 1072 с.

8. **Мазаракі А. А.** Зовнішньоторговельні аспекти конкурентної політики України в умовах СОТ: монографія. Київ: КНТЕУ, 2008. 309 с.

9. **Мельник Т. М.** Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. 396 с.

10. **Мельник Т. М., Дьяченко О. В., Зубко О. В.** Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 600 с.

11. Політична економія: підручник/за ред. Ніколенко Ю. В. Київ: Центр навчальної літератури, 2009. 632 с.

12. Політологічний енциклопедичний словник/уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2015. 816 с.

13. **Пугачевська К. С.** Імпортозалежність та тарифне регулювання імпорту в Україні. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер.: Економіка. 2016. Вип. 1 (15). С. 56–63.

14. **Пугачевська К. С.** Сучасні тенденції лібералізації зовнішньої торгівлі. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 3. С. 70–77.

15. **Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б.** Современный экономический словарь. 2-е изд., испр. М.: ИНФРА-М, 1999. 479 с.

16. Словарь бизнес-терминов. URL: <http://dic.academic.ru/contents.nsf/business/>

17. Социология: энциклопедия/А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин и др. Мн.: Книжный Дом, 2003. 1312 с.

18. **Ожегов С. И., Шведова Н. Ю.** Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений. 4-е изд., доп. М.: Азбуковник, 1999. 944 с.

19. Фінансово-економічний словник. URL: <http://cyclor.com.ua/content/view/1568/1/1/41/>

20. Энциклопедия права. URL: [http://encyclopedia\\_prava.academic.ru/](http://encyclopedia_prava.academic.ru/)

21. Юридическая энциклопедия. URL: [http://yuridicheskaya\\_encyclopedia.academic.ru/](http://yuridicheskaya_encyclopedia.academic.ru/)

**Науковий керівник – Калюжна Н. Г.**, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародних економічних відносин Київського національного торговельно-економічного університету

## REFERENCES

“Ekonomiko-matematichnyi slovnyk” [Economics and mathematics dictionary]. [http://economic\\_mathematics.academic.ru/](http://economic_mathematics.academic.ru/)

“Ekonomichna svoboda i zavdannia liberalizatsii” [Economic freedom and challenges of liberalization]. <http://econ-house.ru/ekonomichna-teorija/6/232-ekonomichna-svoboda-i-zavdannia-liberalizaci>

Epishkin, N. I. “Istoricheskiy slovar gallitsizmov russkogo yazyka” [Historical Dictionary of the Gallicisms of the Russian Language]. [http://www.ets.ru/pg/r/dict/gall\\_dict.htm](http://www.ets.ru/pg/r/dict/gall_dict.htm)

“Entsiklopediya prava” [Encyclopedia of law]. [http://encyclopedia\\_prava.academic.ru/](http://encyclopedia_prava.academic.ru/)

“Finansovo-ekonomichnyi slovnyk” [Financial and economic dictionary]. <http://cyclor.com.ua/content/view/1568/1/1/41/>

Gritsanov, A. A. et al. *Sotsiologiya: Entsiklopediya* [Sociology: Encyclopedia]. Minsk: Knizhnyy Dom, 2003.

Kurakov, L. P., Kurakov, V. L., and Kurakov, A. L. *Ekonomika i pravo* [Economy and Law]. Moscow: Vuz i shkola, 2004.

Kudyrko, L. P. “Transformatsii pidkhdov do vyboru rehu-liatorynykh modelei zovnishnyoi torhivli” [Transformation of approaches to the choice of regulatory models of foreign trade]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu*, no. 29 (2015): 295–303.

Krysin, L. P. *Tolkovyy slovar inoyazychnykh slov* [Explanatory dictionary of foreign words]. Moscow: Russkiy yazyk, 2000.

Komlev, N. G. *Slovar inostrannykh slov* [Foreign word Dictionary]. Moscow: Eksmo-Press, 2006.

Mazaraki, A. A. *Zovnishnyotorhovelni aspekty konkurentnoi polityky Ukrainy v umovakh SOT* [The foreign trade aspects of competition policy of Ukraine in the WTO]. Kyiv: KNTU, 2008.

Melnyk, T. M. *Mizhnarodna torhivlia tovaramy v umovakh hlobalnoi konkurentsii* [International trade in goods in the context of global competition]. Kyiv: KNTU, 2007.

Melnyk, T. M., Diachenko, O. V., and Zubko, O. V. *Mytne rehu-liuvannia zovnishnyoeconomichnoi diialnosti* [Customs regulation of foreign economic activity]. Kyiv: KNTU, 2014.

Ozhegov, S. I., and Shvedova, N. Yu. *Tolkovyy slovar russkogo yazyka* [Explanatory dictionary of the Russian language]. Moscow: Azbukovnik, 1999.

*Politychna ekonomia* [Political economy]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2009.

Puhachevska, K. S. “Suchasni tendentsii liberalizatsii zovnishnyoi torhivli” [Modern trends in the liberalization of foreign trade]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 3 (2013): 70–77.

*Politolohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Political encyclopedia]. Kharkiv: Pravo, 2015.

Puhachevska, K. S. “Importozalezhnist ta taryfne rehuliuvan-nia importu v Ukraini” [On imports and tariff regulation of import in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho univer-sytetu*. Ser.: Ekonomika, no. 1 (15) (2016): 56–63.

Rayzberg, B. A., Lozovskiy, L. Sh., and Starodubtseva, E. B. *Sovremennyy ekonomicheskyy slovar* [Modern economic dictionary]. Moscow: INFRA-M, 1999.

“Slovar biznes-terminov” [Dictionary of business terms]. <http://dic.academic.ru/contents.nsf/business/>

“Yuridicheskaya entsiklopediya” [Legal encyclopedia]. [http://yuridicheskaya\\_encyclopedia.academic.ru/](http://yuridicheskaya_encyclopedia.academic.ru/)